

ASRIN FELAKETİNİN ARDINDAN AFET VE YOLSUZLUK İLİŞKİSİ: DOĞAL AFETLERİN YOLSUZLUK ÜZERİNE ETKİLERİ

Burcu Gediz Oral¹

ÖZET

Yolsuzluk insanlık tarihi kadar eski bir olgudur. Genel olarak sosyal, kültürel, ekonomik ve bürokratik kurumların zayıf olduğu ülkelerde yolsuzluk eğilimi artmaktadır. Kamu sektöründeki yolsuzluğun ülkelerin ekonomik, politik ve sosyal performansı üzerindeki çeşitli zararlı etkileri ampirik çalışmalarla tespit edilmiştir. Yolsuzluk ve büyük depremler nedeniyle ölümler arasındaki ilişki dikkate değerdir. Üstelik yolsuzluk afet öncesi önlemler, afet sırasında yapılması gerekenler ve afet sonrası süreçlerin yönetimini de olumsuz yönde etkilemektedir. Bu çalışmada yolsuzluk ve doğal afet ilişkisi ortaya konulmaya çalışılmıştır. Literatürün ışığında bir yandan yolsuzluğun doğal afet sonucu can kaybını arttırdığı öte yandan doğal afetlerin de yolsuzluğu arttırdığı tespit edilmiş ve doğal afetlerde yolsuzlukla mücadele stratejileri geliştirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Yolsuzluk, Yolsuzlukla Mücadele, Doğal Afet, Türkiye

Jel Kodları: D73, D79, Q54

THE RELATIONSHIP BETWEEN DISASTER AND CORRUPTION AFTER THE DISASTER OF THE CENTURY: THE EFFECTS OF NATURAL DISASTERS ON CORRUPTION

ABSTRACT

Corruption is a phenomenon as old as human history. In general, the tendency for corruption increases in countries where social, cultural, economic and bureaucratic institutions are weak. Empirical studies have been identified various detrimental effects of public sector corruption on the economic, political and social performance of countries. The relationship between corruption and deaths due to major earthquakes is remarkable. Moreover, corruption negatively affects the management of pre-disaster measures, what to do during the disaster, and post-disaster processes. In this study, the relationship between corruption and natural disasters was tried to be revealed. In this study, the relationship between corruption and natural disasters was tried to be revealed. In the light of the literature, it has been determined that, on the one hand, corruption increases the loss of life as a result of natural disasters, on the other hand, natural disasters also increase corruption, and strategies to combat corruption in natural disasters have been developed.

Key Words: Corruption, Anti-corruption, Natural Disasters, Türkiye

Jel Codes: D73, D79, Q54

1. GİRİŞ

Dünyada hemen hemen tüm uluslar her yıl çeşitli felaketler yaşamakta, her ülke bu felaketlere kendi afet yönetimi çabalarıyla yanıt vermektedir. Ancak bu çabalar, yıllar boyunca insan kayıpları, ekonomik zararlar ve bildirilen afetlerin miktarının da gösterdiği gibi, afetlerin etkilerini azaltmamıştır. Bunun nedenlerinden biri de ulusal çabaları olumsuz etkileyen yolsuzluktur. Afet yönetimi alanı, her zaman belirli

¹ Doç.Dr., burcu.gediz@cbu.edu.tr, Manisa Celal Bayar Üniversitesi, Uygulamalı Bilimler Fakültesi, Finans ve Bankacılık Bölümü, ORCID numarası: 0000-0001-7096-9288.

yolsuzluk türlerine açık bir alan olmuştur. Bu nedenle yolsuzluk konusu, uygun şekilde ele alınması gereken acil bir sorundur (Ha, 2023).

6 Şubat 2023'te Türkiye'nin güneydoğusunda meydana gelen 7,8 ve 7,5 büyüklüğünde iki deprem büyük bir yıkıma neden olmuş, 11 ili ve yaklaşık 13.5 milyon insanı doğrudan etkilemiştir. Ancak savunmasızlık koşulları yıkımın büyüklüğünü ve felaketin boyutlarını arttırmıştır. Hasarın büyüklüğü öncelikle binaların tipi ve kalitesinden kaynaklanmaktadır. Afetler doğal tehlike olmakla birlikte, yerleşim yerleri söz konusu olduğunda büyük ölçüde insan yapımı olan kırılgenlikle karşılaştığında boyutları felaket düzeyine varabilmektedir. Ayrıca deprem sabaha karşı 04:17'de insanların uyuduğu sırada meydana geldiğinden birçok insan çöken yapılar tarafından ezilmiştir (Erdik vd., 2023).

Yolsuzluk konusu ve onu yönetmenin yolları, hukuk, kamu yönetimi ve ekonomi gibi çeşitli akademik alanlarda bir dizi araştırmacı tarafından teorik ve ampirik olarak tartışılmıştır. Bu çalışmalar, yolsuzluğun parasal ve parasal olmayan çıkarların değiş tokuş edilerek siyasi, ekonomik ve sosyal etkilere neden olduğunu bildirmiştir. Ancak yolsuzluğun toplumla olan karmaşık bağlantıları nedeniyle bu araştırmaların çoğu tek bir disiplin yerine çok disiplinli bir yaklaşıma dayanmaktadır (Ha, 2023).

Yolsuzluk tek bir tanımı olmayan ve birçok şekilde gerçekleşebilen bir olgu olduğu için tek bir araçla kolayca ölçülebilmesi güçtür. Yolsuzluk doğası gereği görünmez, gayri resmi olduğundan gizlidir ve genellikle doğrudan gözlemlenemez ve doğrudan ölçülemez. Sonuç olarak, kötüleşen felaketlerde yolsuzluğun rolünü araştırma, ilişkilendirme, doğruluk ve kesinlik derecelerini belirleme gibi her türden araştırma zorluklarını beraberinde getirmektedir. Yine de tüm bunlar bu alanda daha fazla çaba sarf etmemek ve nihayetinde aslında afetlerin doğal ama kayıpların anormal olduğuna dair daha geniş bir kamuoyu anlayışına katkıda bulunan yaklaşımlar ve analiz dizileri tasarlamamak için bir neden değildir.

Depreme dayanıklı binaların inşasının ve bu binaların deprem yönetmeliklerine uygun standartta yapımını sağlama sorumluluğu yönetime aittir. Ancak yolsuzluk, standart altı malzeme ve montaj yöntemlerinin kullanılması veya binaların uygunsuz yerleşimi ve yoksulluk gibi nedenlerle standartların uygulanması sekteye uğrayabilmektedir. Bu sebeplerin etkilerini birbirinden ayırmak zor olduğu gibi aynı zamanda en fakir ülkeler genellikle de en yozlaşmış ülkeler olmaktadır.

Türkiye'de 1980'den sonra neoliberal politikalarla birlikte iç göç, çarpık kentleşme ve gecekondulaşma, inşaat odaklı rant ilişkisini başlatmış ve inşaat sektöründe yolsuzlukları arttırmıştır (Özbilgin vd., 2023: 77). Sonraki süreçte afet yönetimi amaçlı toplanan vergilerin deprem harici kullanımı, afet yönetim kurumlarının merkezileştirilmesiyle (AFAD altında birleşmeyle) yerel örgütlenmenin zayıflaması ve imar aflarıyla güvenli olmayan binalara kullanım izni verilmesi afetlerin daha yıkıcı olmasına ve olası kayıpların giderek artmasına sebep olmuştur (Özbilgin vd., 2023: 78).

Bu çalışma, yolsuzluğun doğal afetler tarafından tetiklenen felaketleri ne derece kötüleştirdiği ile ilgili akademik literatürün gözden geçirilmesinin bulgularını

sunmaktadır. Araştırmada, önde gelen akademik veri tabanlarını analiz etmek için bir "sistemik literatür taraması" metodolojisi kullanılmıştır. Bu çalışmanın amacı afet ve yolsuzluk ilişkisini ortaya koymak, hipotezleri belirleyebilmek ve gelecekteki araştırmaların yeni sorgulama hatları ve önerilerine olanak sağlayabilmektir. Bu amaçla öncelikle kavramsal olarak yolsuzluk ele alınmış, ardından doğal afetler ve yolsuzluk ilişkisi ortaya konmuş, son olarak afet yolsuzluklarıyla mücadele stratejileri geliştirilmeye çalışılmıştır.

2. YOLSUZLUK

Yolsuzluk literatürde farklı farklı tanımlamalarla ele alınmıştır. Dünya Bankası yolsuzluğu "kamu görevinin özel kazanç için kötüye kullanılması" olarak tanımlarken (World Bank, 2020), Avrupa Komisyonu tanımı "özel kazanç için gücün herhangi bir şekilde kötüye kullanılması" olarak genişletmiştir (EC, 2014: 2). Yolsuzluk kişisel kazanç, rüşvet ve komisyon almaktan, iyilik yapmaya ve nüfuz satmaya kadar uzanmaktadır. Dünya Şeffaflık Örgütü rüşvet, zimmet, şantaj, kayırmacılık, patronaj, çıkar çatışması, sahtecilik, dolandırıcılık, kaçakçılık ve oy satın alma dahil olmak üzere kırk tür yolsuzluk sorunu tespit etmiştir (Transparency International, 2016). Yolsuzluk kavramı karmaşık, incelikli ve genellikle toplumun derinliklerine gömülüdür. Yolsuzluğun aşırı siyasi etki ve kötü yönetim gibi diğer konulardan ayrılması oldukça güç olduğundan, tanımlanması ve ölçülmesinin de zorluğu belirtilmektedir. Ayrıca, yolsuzluk özünde, kamu kaynaklarını özel kazanç için alt üst ederek, siyasi bünyeye ve genel olarak insanlara zarar vermektedir. Genellikle yolsuzluk siyasi şiddet ve otoriterlik ile ilişkilendirilir ve oldukça sömürücü bir fenomendir (Alexander, 2017: 1).

Genel olarak yolsuzluğu, küresel bir sorun, yasa dışı bir eylem, karmaşık bir siyasi süreç veya dürüst olmayan bir davranış olarak ele almak daha kapsayıcı olacaktır. Yolsuzluğun meşruiyeti açısından farklı ülkelerdeki kapsamının boyutu daha büyük olacaktır. Fakat yolsuzluk, kırılabilir ve çatışmalardan etkilenen, orta gelirli ülkelere kadar dünyanın birçok yerinde hala yaygındır. Yolsuzluğun nasıl işlediğine dair çok büyük farklılıklar olmasına rağmen, yerelden ulusötesine kadar her toplumda, her sektörde ve her düzeyde mevcuttur.

Yolsuzluğun ölçülmesi ciddi bir sorun teşkil etmekte ve farklı yaklaşımlara yol açmaktadır. Literatürde farklı yolsuzluk ölçümleri önerilmiştir: öznel ve nesnel endeksler kullanılmıştır. Örneğin, subjektif endeksler, yurttaşlar ve uzmanların yolsuzluk algılarını belirtmeleri istenen ülkeler arası çeşitli anketlerin sonuçlarının toplanmasına dayanırken, ekonomik yönlere atıfta bulunan ana nesnel endeksler, kamu sektörü tarafından tedarik edilen girdilerin fiyatları veya fiziksel olarak mevcut kamu altyapılarının sayısı ile bunları inşa etmek için hükümet tarafından kümülatif olarak tahsis edilen mali kaynaklar arasındaki boşluğu dikkate almaktadır. Ceza adaletine atıfta bulunan nesnel endeksler arasında kamu idarelerine karşı işlenen suçların sayısı en çok kullanılanlardan biridir (Carloni vd. 2022: 132).

Farklı ülkelerde yolsuzluğun algılanma derecesi, merkezi Berlin'de bulunan küresel bir sivil toplum kuruluşu olan Uluslararası Şeffaflık Örgütü tarafından 1995'ten beri her yıl, Yolsuzluk Algılama Endeksi (CPI) kullanılarak sıralanmaktadır. Puan,

çeşitli ülkelerde ödenen rüşvetlerin sıklığı ve kapsamı konusunda tetikte olan 10 kurumdan ortalama 2 yıl boyunca yapılan 13 anketin toplamından belirlenir. 1995-2012 yılları arasında endeks 0-10 arasında bir değerle; 0'lık bir CPI puanı, sıfır şeffaflığa sahip, oldukça yozlaşmış bir ulusu gösterirken; 10 puan, tam şeffaflıkla algılanan yolsuzluğun olmadığını gösteren bir skor olarak değerlendirilmiştir. 2012 yılında yapılan bir değişiklikte endeks 0-100 arasında bir değere dönüştürülmüştür. 100 ülkede yolsuzluğun olmadığı anlamına gelmektedir. Fakat bu endeks cari yolsuzluk seviyesinden ziyade algılanan yolsuzluk derecesini ortaya koymaktadır. Bu bakımdan endeks kullanılarak yapılan analizler, ülkeler arası karşılaştırmalar göreceli olacaktır.

Tablo 1'de yolsuzluğun en çok ve en az görüldüğü on ülke yer almaktadır.

Tablo 1. Dünyada Yolsuzluğun En Çok ve En Az Görüldüğü 10 Ülke (CPI 2022)

İLK ON ÜLKE			SON ON ÜLKE		
Ülke	Sıra	Skor	Ülke	Sıra	Skor
Danimarka	1	90	Somali	180	12
Finlandiya	2	87	Suriye	179	13
Yeni Zelanda	3	87	Güney Sudan	178	13
Singapur	4	83	Venezuela	177	14
İsveç	5	83	Yemen	176	16
İsviçre	6	83	Libya	175	17
Hollanda	7	80	Güney Kore	174	17
Almanya	8	79	Haiti	173	17
İrlanda	9	77	Ekvator Ginesi	172	17
Lüksemburg	10	77	Burundi	171	17

Kaynak:

CPI,

https://images.transparencycdn.org/images/Report_CPI2022_English.pdf. (12.08.2023).

Tablo 1'de görüldüğü gibi ülkelerin gelişmişlik seviyeleri arttıkça yolsuzluk düzeyi düşmektedir. Genel olarak yolsuzluğun gelişmiş batı ülkelerinde düşük, az gelişmiş ülkelerde ise yüksek olduğunu söyleyebiliriz. Ekonomik ve sosyal gelişmişlik, eğitim seviyesinin yüksekliği, gelir dağılımının adaletli olması, demokrasi kültürünün yerleşmiş olması ve siyasi ve ekonomik istikrar yolsuzluğun az görüldüğü ülkelerin ortak özellikleri olarak karşımıza çıkmaktadır.

Tablo 2'de Uluslararası Şeffaflık Örgütü tarafından açıklanan Yolsuzluk Algılama Endeksi'ne (CPI) göre Türkiye'de yolsuzluk düzeyi yıllar itibariyle görülmektedir.

Tablo 2. Türkiye'nin Yolsuzluk Seviyesi (CPI'ya göre 1995-2023)

YILLAR	PUAN	ÜLKE SAYISI	SIRA	YILLAR	PUAN	ÜLKE SAYISI	SIRA
1995	4.1	42	29	2009	4.4	180	61
1996	3.54	54	33	2010	4.4	178	59
1997	4	52	38	2011	4.2	183	61
1998	3.4	85	54	2012	4.9	176	54
1999	3.6	99	54	2013	5.0	177	53
2000	3.8	90	50	2014	4.5	175	64
2001	3.6	91	54	2015	4.2	114	66
2002	3.2	102	64	2016	4.1	176	75
2003	3.1	133	77	2017	4.0	180	81
2004	3.2	145	77	2018	4.1	180	78
2005	3.5	159	65	2019	3.9	180	91
2006	3.8	163	60	2020	4.0	183	86
2007	4.1	180	64	2021	3.8	180	96
2008	4.6	180	58	2022	3.6	180	101

Kaynak: CPI, www.transparency.org (12.08.2023).

Tablo 2'ye göre 1998-2006 yılları arasında Türkiye'nin yolsuzluk algı sıralamasında yüksek yolsuzluk değerleri gerçekleşmiştir. 2007 ve sonraki yıllarda yolsuzluk algısı düşmeye başlamıştır. Fakat 2019 sonrası yolsuzluk algısının artmaya başladığı ülke sıralamasının gerilediği 2022 itibariyle 180 ülke içinde 101. sırada yer aldığı, dolayısıyla ülkemizde yolsuzlukla mücadelede yeterli yolun katedilemediği söylenebilir.

Yolsuzluk afet bölgelerinde güvenlik açığını, riski ve dayanıklılığı etkileyen önemli bir faktördür. Yolsuzluğun sadece afet yönetimi alanında değil, var olduğu diğer alanlarda da olumsuz etkisi vardır. Yolsuzluk, sebep veya sonuç olmasına bakılmaksızın, afetler ve diğer tehlikeler durumunda yoksulluğa ve savunmasızlığa neden olan kritik bir faktör olarak değerlendirilmelidir.

3. DOĞAL AFETLER YOLSUZLUK İLİŞKİSİ

Bir toplumu bir doğal afet vurduğunda, olağan karar alma prosedürleri ve dolayısıyla yolsuzluk kontrolleri temelden değişmektedir. Afetler, ani can ve mal kaybı nedeniyle ciddi sorunlar oluşturmaktadır. Afet müdahalesi, kısa bir süre içinde önemli miktarda kamu harcaması anlamına gelmektedir. İlaç ve gıda gibi temel mal ve hizmetlerin, zararın azaltılması ve müteakip iyileştirme süreçlerinin başlayabilmesi için bir an önce temin edilmesi gerekmektedir. Açık rekabeti destekleyen standart (acil

olmayan) satın alma kurallarına uyulması, afetten etkilenen bölgelere çok ihtiyaç duyulan yardımın sağlanmasında kabul edilemez gecikmelere neden olabilmektedir. Bu nedenle, ihale kanunları genellikle acil durumlarda bazı usul ve gerekliliklerin gevşetilmesine izin vermektedir. Bu acil durum maddeleri, kamu görevlilerine normalde sıkı olan satın alma düzenlemelerinden sapma ve yerel ihtiyaçları karşılamak için hızlandırılmış süreçleri uygulama konusunda daha fazla takdir yetkisi vermektedir. Neyin acil durum teşkil ettiği ve ne kadar sürmesi gerektiği konusunda fikir birliğinin olmaması, yetkilileri yasadışı rant kollama için olağanüstü hâl hükümleri tarafından verilen takdir yetkisini kötüye kullanmaya motive edebilmektedir (Fazekas vd., 2023).

Doğal afetler kaçınılmaz olarak hükümetlerin yardım ve yeniden yapılanma harcamalarını artırmaktadır. Kamu tercihi teorisi, bu tür harcamaların, bunlardan yararlanan bireyler ve gruplar tarafından yapılacak lobicilik faaliyetlerini çekeceğini ve siyasi olarak kendi çıkarlarını gözetken hükümet yetkililerinin, iyi organize olmuş özel çıkar gruplarının etkisine duyarlı olacağını öne sürmektedir. Hükümetin doğal afetlere verdiği tepkiler tarafından üretilen rantlar, daha sıradan zamanlarda harcamaların dağılımını belirleyen aynı güçler tarafından şekillendirilir. Bireyler ve hükümet görevlileri, toplumun geri kalanı pahasına kendi çıkarlarına hizmet etmezlerse, harcama verimli bir şekilde tahsis edilebilecek ve etkin bir şekilde kullanılabilir. Ancak doğal afetlerin meydana gelmesinin rant yarattığı düşünülmektedir (Yamamura, 2014: 387). Öte yandan uluslararası yardımlar için de benzer bir gözlem yapılmıştır. Dış yardım, rant kollama faaliyetleriyle ve dolayısıyla yüksek yolsuzluk seviyeleriyle ilişkilendirilmekte, ek devlet gelirleri yolsuzluğu artırmaktadır (Brollo vd., 2013: 1759). Yardım dağıtımında yerel yetkililerin, yardım malzemelerini ve fonlarını yanlış kullandığına ve yolsuzlukların yaşandığına dair iddialara rastlamak her zaman mümkündür. Bu iddialara karşı bağımsız bir takip sistemi ile yardım dağıtımındaki adaletsiz dağıtım ve yolsuzluk suçlamalarını soruşturacak bir mekanizmanın eksikliği de hep gözlemlenmiştir (Köseoğlu & Yıldırım, 2015: 216-217).

Afet yönetimi alanında, yolsuzluk bir felaketin nedeni veya sonucu olabilir. Kamu sektöründeki yolsuzluğun izin verdiği standart altı inşaat uygulamalarının büyük bir depremin ölümcül etkilerini önemli ölçüde şiddetlendirebileceği yönünde iddialar mevcuttur (Escaleras vd., 2007: 213). Yönetmeliklere uyulmaması sebebiyle, doğal bir afetten ziyade insan yapımı felakete sebep olunmaktadır.

Küresel inşaat sektörü, dünya ekonomisinin en yozlaşmış kesimidir. Son araştırmalar, inşaat sektöründeki yolsuzluğun ekonominin diğer sektörlerinden daha yaygın olduğunu göstermektedir (Ambraseys, N., & Bilham, R, 2011; Crowley ve Elliott, 2012; Green, 2005; Kenny, 2012; Levitt vd., 2012; Sanderson vd., 2022; van Klinken & Aspinall, 2010). Sektörün küresel ekonomideki büyüklüğü, karmaşıklığı, taşeron sözleşme ilişkileri bu alanda yozlaşmanın sebepleri arasında gösterilmektedir. Tehlikeli binaların kapsamlı bir şekilde inşa edilmesinin sebepleri, yalnızca inşaat sektörünün başarısızlıkları açısından değil, politik olarak da araştırılmalıdır (Green, 2005: 535).

Escaleras vd. (2007), 1975 ile 2003 yılları arasında, 42 ülkede meydana gelen 344 büyük depremi, kamu sektöründeki yolsuzluğun, bir ülkenin kamu sektöründeki yolsuzluk düzeyinin büyük depremlerin neden olduğu ölümlerle pozitif ve anlamlı bir şekilde ilişkili olduğunu bulmuştur (Escaleras vd., 2007: 227).

Ambraseys ve Bilham (2011), depremlerde yıkılan binalardan kaynaklanan tüm ölümlerin %83'ünün anormal derecede yozlaşmış ülkelerde meydana geldiğini hesaplamışlardır. Çin, Haiti, Hindistan, Endonezya, İran, Japonya ve Yeni Zelanda'dan örnekler vererek, kötü inşaatların depremler sırasında can kayıplarına ve ekonomik maliyetlere yol açtığını belirtmişlerdir (Ambraseys ve Bilham, 2011: 153).

Crowley ve Elliott (2012) düşük ve orta gelirli ülkelerdeki zayıf veya eksik bina yönetmelikleri, yetersiz denetim ve yaptırımlar nedeniyle binaların depreme hazır olma durumundaki tavizlerde de yolsuzluk görüldüğünü ve bunun da bina inşaatlarının standartlarını daha da düşürdüğünü vurgulamaktadır (Crowley ve Elliott, 2012).

Green (2005) Türkiye'de 1999 Marmara depremi üzerine yürüttüğü Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Konseyi tarafından finanse edilen bir çalışmada, ortaya çıkan devlet suçu etrafında temalar geliştirirken, doğal afetlerin insan hakları ihlalleri açısından yeniden yorumlanmasını tartışmış, bu temalarla daha sonra birçok doğal afetin devlet suçu olarak etkisini anlamak için kriminolojik bir mantık geliştirmeyi amaçlamıştır. Çalışma devlet gücü, yolsuzluk, kurumsal güç ve sınırlı bir ölçüde organize suç arasındaki dinamik ilişkiyi, deprem kaynaklı felaketin sorumluluğunu inceleme bağlamında araştırmıştır. Bunu yaparken, kitlesel insan hakları ihlallerini içeren deprem felaketleri yaratmak için devlet suçu olarak birleşen sorumluluklar, fırsatlar ve baskılar ağını ortaya koymayı hedeflemiştir. Çalışmada afetleri devlet suçları olarak anlamaya odaklanmaktadır. Bu bakış açısıyla sistemik yolsuzluk; kurumsal suçla devletin gizli anlaşması, hükümetin kendi seçkinlerinin yasa dışı faaliyetlerinde gizli anlaşma yapması, savaş, ihmal ve afet sonrası örtbaslar şeklinde gerçekleşen örgütsel sapmalarda ortaya çıkmaktadır (Green, 2005: 528).

Yamamura (2014) 1990–2010 yılları arasında 84 ülkenin panel verilerini kullanarak, doğal afetlerin kamu sektöründe yolsuzluğu artırdığı sonucuna ulaşmıştır. Afetlerin yolsuzluk üzerindeki etkisinin gelişmiş ülkelerde gelişmekte olan ülkelere göre daha fazla olduğu, gelişmiş ülkelerde, yolsuzluğun artmasında afet sıklığının önemli bir rol oynadığı, buna karşılık, gelişmekte olan ülkelerde, afet başına verilen zararın, yolsuzluk seviyelerinin artmasında önemli bir rolünün olmadığı çalışmanın bulguları arasındadır (Yamamura, 2014: 403). Ayrıca, OECD dışı ülkelerdeki ortalama afet sayısının OECD ülkelerine göre daha fazla olması, gelişmekte olan ülkeler tarafından uluslararası yardım almak amacıyla afet sayısının abartıldığı iddia edilmektedir (Yamamura, 2014: 393).

Bjørnskov vd. (2022) 1990-2011 yılları arasında 122 ülkeyi kapsayan 1511 gözleme dayanan çalışmalarında, doğal afetlerde ilan edilen olağanüstü hallerin felaketin boyutlarını arttırdığı sonucuna ulaşmıştır. Çalışma bunun sebebinin hükümetlerin güçlerini artırmak için doğal afetleri bahane olarak kullanmasına

bağlamaktadır. Ayrıca, olağanüstü hâl ilan etmek ne kadar kolaysa, temel insan hakları üzerindeki olumsuz etkilerinin de o kadar büyük olduğu tespit edilmiştir. Kurtarılan hayatlar açısından başkanlık demokrasileri, parlamenter demokrasilere göre doğal afetlerle daha iyi başa çıkabilirken, otokrasiler, bir felaketin ardından yetkilendirme haklarının ciddi şekilde zarar görmesi anlamında önemli ölçüde daha kötü durumda olabilmektedir (Bjørnskov vd., 2022).

Fazekas vd. (2023) 2007'den 2020'ye kadar İtalya'daki kamu ihalelerine ilişkin büyük ölçekli idari verileri ve 5 doğal afete ilişkin verileri kullanarak, afetlerin yolsuzluk riskleri üzerindeki orta vadeli etkisini araştırdıkları çalışmalarında, afetlerin orta vadede (felaketten 3 veya daha fazla yıl sonra) yolsuzluk risklerini kısa vadede (afetten 1 yıl sonra) bile daha fazla artırdığı sonucuna ulaşmışlardır (Fazekas vd., 2023).

Lewis (2012), Çin, Hindistan, Endonezya ve Türkiye'de afetlere karşı uzun vadeli savunmasızlığı ve riskleri araştırmıştır. Çalışmada yoksullaşma ve değişen kültürün, kaynaklara erişimin engelleyerek yolsuzluğu artırdığı sonucuna ulaşmıştır.

Türkiye'de depremlerden önce binaların güvensizliğinin nedenlerini tartışan makaleler, inşaat ruhsatı alabilmek için yolsuzluk, rüşvet, iltimas ve düzenleme eksikliğinin yaygınlığı olduğu fikrinde birleşmişlerdir. Bu yayınların çoğu, yolsuzluk fırsatlarına yol açan temel faktörlerin, gücün kötüye kullanılmasının yanında kötü yönetim, devlet maaşlarının düşüklüğü, ekonomik kalkınmanın sağlanamaması, eşitsizlik ve yoksulluk olduğunu ileri sürmüştür (Crowley ve Elliott, 2012; Green, 2005; Gündüz ve Önder, 2013; Kenny, 2012; Özerdem ve Barakat, 2000).

Bilgi eşitsizliği, eğitim yetersizliği, sosyoekonomik durum ve yoksulluk birçok kişiye yolsuzluğu kabul etmekten başka seçenek bırakmamaktadır. Mikro düzeyde, yolsuzluktan yararlananlar varlıklı ve iyi bağlantıları olan kişiler gibi görünürken, afet etkilerinin ana yükü genellikle daha fakir olan daha savunmasız kişiler tarafından karşılanmaktadır. İyi kaynaklara sahip hükümetler ve seçkinler, daha fakir ve daha düşük kapasiteli olan kesimlerden daha etkili bir afet müdahalesiyle yolsuzluğu örtbas edebilir ve telafi edebilirler. Bu önemli bir sosyal adalet sorunudur. Benzer şekilde, makro düzeyde, daha zengin şehirler, daha etkili ve iyi kaynaklara sahip afet yönetimi ve müdahale yoluyla, yolsuzluğun yol açtığı afetlere karşı savunmasızlığı telafi edebilmektedir. Spesifik olarak, mevcut literatür bu eşitsizliğe ilişkin daha fazla araştırmaya işaret etmekte ve konuyu sadece hesap verebilirlik, verimlilik ve yönetim alanlarının ötesine ve kesin bir şekilde sosyal adalet alanına taşımak gerektiğini vurgulamaktadır (Sanderson vd., 2022: 936).

4. DOĞAL AFETLERDE YOLSUZLUKLA MÜCADELE

İnsan unsurunun olduğu yerde yolsuzluğun tamamen ortadan kaldırılamayacağı ön kabulüyle, engelleyici tedbirler üreterek yolsuzluğun azaltılmasına çaba göstermek devletlerin en önemli görevlerinden biridir. Yolsuzluk uluslararası bir sorundur ve yolsuzlukla mücadelenin de hem ulusal hem de uluslararası boyutta sürdürülmesi gerekmektedir. Önleyici bakış açısı, yaklaşık yirmi yıldır dünya çapındaki yolsuzluk tartışmasının merkezinde yer almaktadır.

Yolsuzluğun kontrol altına alınması, yolsuzluğun kapsamını ve olasılığını azaltmaya çalışır ve bu nedenle hem baskıcı hem de önleyici bir boyuta sahiptir. Baskı, yozlaşmış bir olayı cezalandırmak için işlendikten sonra müdahale ederken, yolsuzluğun önlenmesi, yolsuzluk fırsatlarını tespit etmeyi ve ortadan kaldırmayı amaçlar. Bu nedenle, suçla ilgili davranışların merkezi çekirdeğinin ötesinde, yolsuzluk olaylarını önlemek açısından yolsuzlukla mücadele faaliyetlerinin izlenmesi önemlidir (Carloni vd., 2022: 128). Elbette ki hiçbir kişi ya da kurum afetleri önleyebilme gücüne sahip değildir. Fakat afet sonrası kayıpları azaltacak düzenlemeleri planlamak ve uygulamak mümkündür.

Yolsuzlukla mücadele eden ülkelerde paydaş etiği, yönetimin şeffaflığı, afet yönetim yapısı ve diğer bölgesel özellikler olarak dikkate alınan dört değişken yolsuzlukla mücadelenin teşvik edilmesinde önemli roller oynamaktadır (Ha, 2023).

- **Paydaş etiği:** Yolsuzluk, etik ve disiplinin temel olarak gözetilmediği ve uygulanmadığı çeşitli organizasyonlarda gelişmektedir. Afet yönetimi alanındaki paydaşlar yolsuzluğu sona erdirmek ve yolsuzlukla mücadeleyi teşvik etmek için sistemde esnek kontroller oluşturmalıdır. Personel, insan kaynaklarını veya insan sermayesini ifade ettiğinden, paydaş etiği, afet yönetimi alanında bir rehber görevi görebilir. Tüm paydaşların afet yönetimi konusunda eğitilmesinde, alanın bir parçası olarak yolsuzlukla mücadelenin önemi vurgulanmalıdır. Sivil toplum kuruluşları, yolsuzluğa eğilimli kuruluşlara karşı açıkça tartışarak yolsuzluğun boyutunu caydırabilir, güçlü bir denetim mekanizması oluşturabilir; aynı zamanda, bir çıkar grubu olarak, yöneticilerle ilişki kurarak yolsuzluk sorununun düzenlenmesine yardımcı olabilir. Bir topluluktaki tüm paydaşlar yolsuzlukla mücadeleyi teşvik etmeye katılmalıdır.

- **Yönetimin şeffaflığı ve Hesap Verebilirlik:** Yönetim şeffaflığı, sıfır yolsuzluğu hedefleyen bir ülke için hayati önem taşır. Kontrollerin belirsiz, net talimatları olmadığı ve tartışma ortamının bulunmadığı durumlarda bazı kararlar olumsuz etkilenerek yolsuzluğa yol açabilir. Yönetim şeffaflığı, afetlerin hafifletilmesini güçlü bir şekilde destekleyen etkili afet yönetiminin temel bir özelliğidir. Özellikle acil durum veya afetle ilgili kaynakları dağıtmak söz konusu olduğunda, yönetim ilkeleri ve standartları açık ve sağlam olmalıdır.

Maruziyetleri ve savunmasızlığı azaltmak dolayısıyla yeni afet risklerinin inşasını önlemek için yönetimin her düzeyinde hesap verebilirliğin gerekli olduğuna dair bir genel kabul mevcuttur. Hesap verebilirlik siyasi, bürokratik veya teknik konumlara sahip olanlar açısından açıkça tanımlanmış belirli görev veya işlevlere göre hareket etme konusunda yasal bir zorunluluk anlamına geldiği için iyi yönetişimin ayrılmaz bir parçasıdır. Afet riski yönetişiminde hesap verebilirlik, ortak ve karmaşık bir yönetişim sorunu olarak kabul edilmektedir. Her devletin, halkın güvenliğini ve risklerin farkında olunmasını sağlamak ve afet risklerini önlemek ve azaltmak için birincil sorumluluğa sahip olması gerektiği belirtilmektedir (Alcántara-Ayala vd., 2022).

- **Afet yönetim yapısı:** Afet yönetiminde yolsuzlukla karşı karşıya olan ülkeler genellikle henüz bir afet yönetimi yapısı geliştirmemiş ülkelerdir. Böyle bir yapı olmadan, alandaki yolsuzluk hızla tüm ülkeye yayılabilir. Afet yönetim yapısı, afet yardım fonu dağıtım mekanizmasını, gönüllü kuruluşlar sistemini ve genel ulusal afet yönetim sistemini içerir. Bir toplumda uygun yapıların olmaması yolsuzluğu besleyebilir. Afet yönetiminin toplumun tüm önemli bileşenlerini kapsadığı düşünüldüğünde, bu tür sorunlar toplumun tamamında gözlemlenebilir veya yaşanabilir. Bu nedenle güçlü bir afet yönetim yapısı, afet yönetiminin önemli bir temelidir. Bu amaçla ulusal düzeyde bir afet operasyon çerçevesi oluşturulmalıdır. Tüm paydaşlarda yolsuzluğu ortadan kaldırmaya yönelik ulusal çabalar hükümetleri, endüstrileri, gönüllü kuruluşları, orduyu, medyayı ve tüm toplulukları içermelidir. Hem devlet hem de özel sektördeki liderler, sisteme düzen getirmek için gereken ivmeyi sağlamalı ve karmaşık ilişkilerin ele alınmasında esnek olmalıdır. Liderlik tek başına bir afet yönetim yapısı sorununu tamamen çözemese de güçlü bir liderlik olmadan, etkili bir afet yönetim yapısı kurma girişimleri başlatılamayacaktır. Yolsuzluğa karşı ulusal bir kampanyanın, karmaşık yozlaşmış ağları ortadan kaldırmaya bile etkisiz hale getirmesi beklenebilir.

- **Diğer Bölgesel Özellikler:** Afet yönetimi alanının işleyiş şekli temel olarak bölgedeki kültürel ortama bağlıdır. Bu tür kültürel koşullar altında, yolsuzluk da afet yönetimine karşı şekillenmiştir. Örneğin Güney Kore'de güçlü kişilerle ilişki kurmak geleneksel olarak desteklendiğinden, sonuç olarak kayırmacılık çok yaygın görülmektedir. Benzer şekilde, farklı bölgedeki çeşitli dinler, afet yönetimi alanındaki genel yolsuzluk eğilimini etkilemede farklı roller oynamıştır. Örneğin, İslam, Doğu Ortodoksluğu ve Katoliklik dahil olmak üzere hiyerarşik dinler, hükümete meydan okumayı eşitlikçi dinlerden daha az kolaylaştırmaktadır. Bunu yaparken, bu hiyerarşik dinler eşitlikçi olanlardan daha fazla yozlaşmaya neden olmuştur. Diğer özelliklerin sahadaki diğer tüm bileşenleri kapsayabileceği düşünülürse, diğer bölgesel özellikler farklı bölgelerdeki karmaşık yönleri kapsayabilir. Yani bölgesel özellikler, sahadaki kaçınılmaz çevresel faktörler olarak değerlendirilmelidir (Ha, 2023).

Doğal afetlerden etkilenen diğer bölgeleri de etkileyen suç olgusunun, aciliyet ve gereklilik temelinde rekabeti sağlamak yerine yanıtıcı gelişmeler yaratmaması için bilinçli ve basiretli bir yönetime ihtiyaç duymaktadır. Bu sebeple kamu eylemi, yalnızca eylemler zinciri için değil, aynı zamanda dağıtım sistemi için de uygun bir kontrol mekanizmasını gerektirmektedir. Bu tür olayların mağdurlarının, idari işlemlerin yalnızca biçimsel değil, aynı zamanda öze uygunluğu hakkında bilgi sahibi olmaları önemlidir. “Kontroller ve yolsuzluğun önlenmesi sistemi”, aşağıda özet olarak sunulan yeniden yapılandırma sürecindeki içsel ve dışsal risklere yanıt veren çeşitli figürlerin işbirliği ve koordinasyonunu ön görmektedir (Carloni, vd., 2022: 144):

- Bakanlar Kurulu Başkanlığında Depremden Sorumlu Birim
- Yeniden Yapılanma Alt Birimleri/dahil olan Bölgelerin Başkanları

– Kamu yeniden inşası alanındaki ihaleleri kontrol etme görevi olan Yolsuzlukla Mücadele Kurumu

– İçişleri Bakanlığı görev yapısı

– Operatörlerin beyaz listelerinin yönetimi yoluyla Yerel Valilikler.

Afet yolsuzluklarıyla mücadele konusunda kapsamlı bir değerlendirme veya analizin henüz yapılmamış olması, yolsuzluğun ortadan kaldırılması için ideal bir modelin henüz oluşturulmadığını göstermektedir. Yolsuzluğa karşı uygulanan ayrıntılı bakış açılarına rağmen, birçok araştırmacı sahadaki yolsuzluğun nasıl kontrol edileceğine ilişkin kapsamlı bakış açısını gözden kaçırmıştır (Ha, 2023). Bu nedenle, "Kontroller ve yolsuzluğun önlenmesi sistemi", uluslararası bir perspektiften ulusal afet yönetiminde yolsuzluğun veya yolsuzlukla mücadelenin bütüncül bir resmine odaklanmayı sağlayabilecektir.

Kontroller ve yolsuzluğun önlenmesi sistemi, karşıt olmayan ancak bitişik iki "kutup" veya merkez etrafında uygulanmaktadır: bir uçta, tepesinde Depremden Sorumlu Birim olan protokoller ve etkili eylem prosedürleri oluşturma ihtiyacı; diğer yanda, yolsuzlukla mücadele kurumunun "işbirlikçi teyakkuz" mantığıyla yolsuzluğu ve kötü yönetimi önlemeyi amaçlayan rolü yer almaktadır. Bu uyanıklık biçiminin önleyici-işbirlikçi boyutu, yukarıda açıklanan çerçevede belirgindir ve tüm kontrol sisteminin nitelendirici unsurudur. Bu sistem, çeşitli idareler tarafından yürütülen ihale prosedürlerinin meşruiyetinin önleyici niteliksel kontrolünü amaçlamaktadır. İkinci olarak, ilgili idareler ile çeşitli anlaşma protokolleri aracılığıyla uygulanan Kurum ile işbirliği sağlanarak yürütülür. Modelin başarısı, kritik bir durum ortaya çıkar çıkmaz etkili bir şekilde müdahale etmek ve aynı zamanda hem düzeltici hem de biçimlendirici bir yol başlatmak için çeşitli idari adımların ilerlemesi üzerinde planlamayı geciktirmeden ve kamu kurumunun eylemlerini bozmadan, bir tür entegre ve eşzamanlı kontrolü gerçekleştirme yeteneğine bağlıdır (Carlioni, vd., 2022: 144).

Afet yönetiminde sorumluluk uluslararası organizasyon ve kuruluşlar, devlet ve kamu kurumları, medya ve sosyal medya, sivil toplum kuruluşları ve bireysel sorumluluk olarak katmanlı bir şekilde ele alınıp yönetilmelidir (Özbilgin vd., 2023: 96-97). Yöneticilerin takdir yetkisi eğer güç ile denetim mekanizmaları arasında bir dengesizlik varsa, etik dışı davranışlar ve çatışmalara daha çok meydan vereceğinden, afet yönetimi çalışanlarının görev ve sorumluluklarının iyi belirlenmesi ve içsel denetim araçlarının devreye sokulup meslek etiğine önem verilmesi son derece önemlidir (Ekşi, 2015: 99).

4. SONUÇ

Ampirik kanıtlar yolsuzluğun deprem ölümleriyle pozitif ilişkili olduğunu göstermektedir. Deprem kaynaklı ölümlerin çoğu standart altı inşaat uygulamalarına bağlanmaktadır. Bunda yolsuzluğun ne ölçüde rol oynamış olabileceğini değerlendirmek zor olsa da eşlik eden örneklerle yozlaşmış müteahhitler ve kamu

görevlilerinin etik dışı davranışlarının, bina yapım kurallarının göz ardı edilmesine, yaptırımların gevşetilmesine ve yerinde denetimin yokluğuna yol açtığını söyleyebiliriz. Bu yozlaşma depreme eğilimli bölgelerde meydana geldiğinde sonuçlar ölümcül olabilmektedir. Bu noktada “depremler insanları öldürmez, çöken binalar öldürür” gerçeğiyle hareket edilip, depremlerin neden oldukları felaketleri önlemek mümkün olabilecektir.

Deprem felaketinin ve aslında Türkiye'deki önceki doğal afetlerin birçoğunun büyüklüğüne katkıda bulunan en önemli unsurlardan biri de imar aflarıdır. İstenilen yerde, istenilen her şeyi inşa etmeye olanak veren “bırakınız yapsınlar kültürüyle” kalitesiz konut stoğu arasında doğrudan bağlantı bulunmaktadır. Öte yandan yolsuzlukla mücadelede başarı sağlansa bile, günümüzün birçok yoksul ulusu, bir dereceye kadar yozlaşmış uygulamaların ürünlerini içeren bir bina stokunu miras almış olacaktır. Bu mevcut kötü inşa edilmiş yapılar hakkında ne yapılacağı sorunu, çözümsüz değilse de ekonomik olarak önemli bir kaynak ihtiyacı ve kararlı bir idare gerektirmektedir. Afetlerin yolsuzluk üzerindeki etkilerinin daha yakından incelenmesi için daha fazla doğruluk sunan mikro düzeydeki veriler kullanılmalıdır. Ayrıca, insanların yerleşim yeri seçimindeki stratejik davranışları deneysel yöntemlerle irdelenmelidir. Bu konular gelecekteki çalışmalarda daha fazla araştırma gerektirmektedir.

5. KAYNAKÇA

- Alcántara-Ayala, I., Rodríguez-Velázquez, D., & Lucatello, S. (2022). Under the rubble: disaster risk management and accountability after the Mexico City earthquake of September 19, 2017. *Natural Hazards*, 1-24. <https://doi.org/10.1007/s11069-022-05752-7>.
- Alexander, D. (2017) *Corruption and the Governance of Disaster Risk*. Oxford University Press, Oxford. <https://discovery.ucl.ac.uk/id/eprint/10042510/1/2017%20Oxford%20Research%20Encyclopedia%20on%20NHaz.pdf>.
- Ambraseys, N., & Bilham, R. (2011). Corruption kills. *Nature*, 469(7329), 153-155.
- Bjørnskov, C., Voigt, S. Emergencies: on the misuse of government powers. *Public Choice* 190, 1–32 (2022). <https://link.springer.com/article/10.1007/s11127-021-00918-6>. <https://doi.org/10.1007/s11127-021-00918-6>.
- Brollo, F., Nannicini, T., Perotti, R., & Tabellini, G. (2013). The political resource curse. *American Economic Review*, 103(5), 1759-1796.
- Carloni, E., Polinori, P., & David, D. (2022). Public Procurement and Corruption: Perspectives, Rules, Experiences. In *Understanding and Fighting Corruption in Europe: From Repression to Prevention* (127-149). Cham: Springer International Publishing. https://doi.org/10.1007/978-3-030-82495-2_7.

- Crowley, K. & J.R. Elliott (2012). 'Earthquake disasters and resilience in the Global North: lessons from New Zealand and Japan'. *The Geographical Journal*. 178(3), 208-215.
- Ekşi, A. (2015). Afet yönetiminde içsel denetim aracı olarak etik. *International Journal Of Economic & Administrative Studies*, 8(15).
- Erdik, M., Tümsa, M.B.D., Pınar, A., Altunel, E. & Zülfiyar, A.C. (2023). A Preliminary Report on the 6 February 2023 Earthquake in Türkiye. <https://temblor.net/temblor/preliminary-report-2023-turkey-earthquakes-15027/> (13.08.2023).
- Escaleras, M., Anbarci, N., & Register, C. A. (2007). Public sector corruption and major earthquakes: A potentially deadly interaction. *Public Choice*, 132, 209-230. <https://doi.org/10.1007/s11127-007-9148-y>.
- EC (2014). European Commission, Report from the Commission to the Council and the European Parliament: EU Anti-Corruption Report. COM (2014) 38 final. 3 February. European Commission, Brussels.
- Fazekas, M., Nishchal, S., & Soreide, T. (2023). The Impact of Emergencies on Corruption Risks. Italian Natural Disasters and Public Procurement. *Italian Natural Disasters and Public Procurement*, <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.4330953>.
- Green, P. (2005). Disaster by design: corruption, construction and catastrophe. *British Journal of Criminology*, 45(4), 528-546. <https://doi.org/10.1093/bjc/azi036>.
- Gündüz, M. & O. Önder (2013). Corruption and internal fraud in the Turkish construction industry. *Science and Engineering Ethics*. 19(2), 505-528.
- Ha, K. M. (2023). Decreasing corruption in the field of disaster management. *Crime, law and social change*, 1-20. <https://link.springer.com/article/10.1007/s10611-023-10077-y>. <https://doi.org/10.1007/s10611-023-10077-y>.
- Kenny, C. (2012). Disaster risk reduction in developing countries: costs, benefits and institutions. *Disasters*. 36(4), 559-588.
- Köseoğlu, A. M., & Yıldırım, H. (2015). Afet lojistiğine bağlı afet yönetimi sorunlarının siyasi etkileri. *Akademik Bakış Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler Dergisi*, (49), 199-224.
- Lewis, J. (2012). The good, the bad and the ugly: disaster risk reduction (DRR) versus disaster risk creation (DRC). *PLoS Currents*. 4 (June). doi: 10.1371/4f8d4eaec6af8.
- Levitt, B.S., V.T. Gawronski, G. Hoberman, R.S. Olson & V. Sandoval (2019). Public perceptions of code enforcement and safer buildings in Latin America and the Caribbean. *Natural Hazards Review*. 20(4). Article number: 04019009. [https://doi.org/10.1061/\(ASCE\)NH.1527-6996.0000333](https://doi.org/10.1061/(ASCE)NH.1527-6996.0000333).

- Özbilgin, M., Erbil, C., Şimşek Demirbağ, K., Demirbağ, O. & Tanrıverdi, V. (2023). Afet yönetiminde sorumluluğun yeniden inşası: Deprem, sosyal dramalar, sosyal politikalar. *Sosyal Mucit Academic Review*, 4(1), 71-112. doi: 10.54733/smar.1253256.
- Özerdem, A. & S. Barakat (2000). After the Marmara earthquake: lessons for avoiding short cuts to disasters. *Third World Quarterly*. 21(3), 425-439.
- Sanderson, D., Patel, S. S., Loosemore, M., Sharma, A., Gleason, K., & Patel, R. (2022). Corruption and disasters in the built environment: a literature review. *Disasters*, 46(4), 928-945. <https://doi.org/10.1111/disa.12500>
- Transparency International (2016). The European Corruption Observatory: Investigating Corruption. Transparency International EU, Brussels.
- Transparency International, https://images.transparencycdn.org/images/Report_CPI2022_English.pdf. (12.08.2023).
- World Bank (2020). Anticorruption fact sheet. 19 February. <https://www.worldbank.org/en/news/factsheet/2020/02/19/anticorruption-fa...> (et: 01.04.2023).
- van Klinken, G. & E. Aspinall (2010). Building relations: corruption, competition and cooperation in the construction industry. In G. Klinken and E. Aspinall (eds.) *The State and Illegality in Indonesia*. Brill, Leiden, 139– 151.
- Yamamura, E. (2014). Impact of natural disaster on public sector corruption. *Public Choice*, 161(3-4), 385-405. <https://doi.org/10.1007/s11127-014-0154-6>.